ŽIVOT

BLAŽENOG

MARKA KRIŽEVČANINA

MUČENIKA.

U ZAGREBU.
TISAK C. ALBRECHTA (JOS. WITTASEK).
1904.

Nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu.

Broj 4690.

»Imprimatur«.

U ZAGREBU, 9. studenoga 1904.

Juraj.

Blaženi MARKO KRIŽEVČANIN.

Uvod.

Malo nas još vremena dijeli od onoga časa, kad će Kristov namjesnik na zemlji sv. otac papa Pio X. svečano proglasiti blaženima trojicu mučenika što poginuše za svetu vjeru Kristovu. O tom svečanom proglašenju novih blaženika posebnim će načinom zaigrati srce od veselja cijelome našemu hrvatskome narodu, jer jedan od tih blaženika rogjeni je Hrvat — Križevčanin.

Već je blizu trista godina, što je taj službenik Božji, kao kanonik ostrogonski, ne hoteći se odreći prave svoje katoličke vjere, junački podnio mučeničku smrt i time zaslužio neumrli vijenac slave. Sveta mati crkva katolička, koja cijeni i poštuje krjepost, želi, da ime ovoga ugodnika Božjega odjekne slavom i u njegovu rogjenom kraju, pa će njega i njegova dva druga, koji za isti cilj podnesoše mučeničku smrt, postaviti nama, da ih kao blažene poštujemo, slavimo, častimo, i kao svoje kod Boga zagovornike zazivljemo.

Hrvatski narod, komu je, kako nam to povjest dokazuje, sveta vjera katolička bila uvijek najveća svetinja, koji se je za nju borio i mačem i perom, po-

zdravit će s najvećim oduševljenjem veselu vijest, da je jedan njegov sin proglašen blaženim. Razveselit će osobito hrvatski narod, što će taj njegov sin biti proglašen blaženim baš za to, što je podnio mučeničku smrt za vjeru otaca svojih. Napose pak razveselit će ova velika slava rogjeni grad blaženoga mučenika Marka, starodrevne Križevce, u kojima je on ugledao prvo svjetlo Božje. Pa i pravo je, da naša radost i naše veselje bude veliko, jer eto iz sredine naše postavlja nam Gospod zemljaka, koji nam podaje prekrasan primjer, kako treba da budemo čvrsti i stalni u svetoj našoj katoličkoj vjeri. Postavlja nam ga Gospod evo baš u ovo vrijeme, kad su na žalost i neki sinovi našega naroda, zadahnuti tugjinskim duhom, stali udarati na tu najveću svetinju naroda, da je iz srca naroda našega otmu. Sve ovo lebdjelo mi je pred očima, kad sam nakanio opširnijim životopisom blaženoga mučenika Marka upoznati hrvatski narod. Lakše sam se na to odlučio, jer mi je boravak u vječnom gradu Rimu podao prilike, te sam došao do izvornih akata, po kojima se provela čitava parnica i postupak za proglašenje blaženim. Osim ovih prvotnih vrela i drugih pomagala, poslužio sam se i krasnom knjigom, u javnosti još nepoznatom, učenoga Isusovca Nikole Angelinija i to II. izdanjem, koje radi o bl. Marku i drugovima, a izaći će tek na dan proglašenja blaženima.

Bila ova moja skromna radnja na slavu mome zemljaku blaženome mučeniku Marku, koji nam je svima svojim životom i smrću ostavio najljepši uzor i trajnu spomen, a na korist cijelome hrvatskome narodu.

U Rimu na dan sv. Lovrinca mučenika 1904.

Pisac.

Poglavlje I.

Prvo doba u životu blaženoga Marka Križevčanina.

Rodio se blaženi Marko, koji se zvao još i drugim imenom Stjepan, u Hrvatskoj u kraljevskom gradu Križevcima.[1] Za potvrdu toga navest ćemo nekoliko dokaza, koji nepobitno dokazuju, da je blaženi Marko zbilja Hrvat i da se rodio u Križevcima.

G. 1862. naložila je sveta rimska Stolica kardinalu nadbiskupu ostrogonskome Ivanu Scitowskome, da započne apostolsko istraživanje o životu i smrti trojice košičkih mučenika, t. j. Marka Križevčanina, Stjepana Pongracza i Melkiora Grodecza. Kako je ovako pitanje veoma važno, to se najtočnije provelo sve, što za ovako važnu stvar crkveni zakoni ištu. Osim suda, izabran je i odbor učenih i savjesnih ljudi, koji je imao ispitati sve, što se god gdje nalazi o tim mučenicima. Ti odbornici (o kojima će se govoriti i kasnije) postali su svjedoci u apostolskoj istrazi i bili su zaprisegnuti. S rijetkom i požrtvovnom marljivosti skupili su i proučili su ti odbornici istražitelji toliku gragju, te se čovjek upravo

Osim toga i u Hrvatskoj se znalo dobro za bl. Marka Križevčanina, ta o njem su pisali kao Hrvatu i Križevčaninu naš Kačić Miošić (Razgovor ugodni. Zagreb 1862. str. 23.), Jambrešić, (u svom rječniku kod riječi: Crisium), Krčelić, (u povjesti biskupije zagrebačke.), Bedeković (Natale solum Hieronymi pag. 212.). A i učeni redovnik pavlin Benger u svome rukopisu „Menologium Illyricanum seu syllabus Sanctorum et Venerabilium Dei" . . ., spominje, da se Marko rodio u Križevcima, te da je tri godine vrativši se iz Rima, gdje je boravio na naukama, uspješno u svojoj domovini djelovao. (J. Barlè: Domovina Marka Križevčanina. „Kat. List" 1903. str. 553).

Iz doslije spomenutoga jasno se razabira, a da nije više potrebno navoditi ni jedan dokaz, da je blaženi Marko zbilja Hrvat, te da se rodio u kr. gradu Križevcima. Godina njegova rogjenja točno se ne da opredijeliti. Po svem onom, što se danas znade, uzimlje se, da se rodio oko godine 1580.[12] Pripovijedaju životopisci njegovi, da su ga njegovi pobožni roditelji isprosili od Boga po zagovoru Bl. Djevice Marije, te mu u najranijoj mladosti usadili u srce nježno štovanje prema blaženoj Gospi. Tu pobožnost prema božanskoj Majci sačuvao je Marko čitav svoj život, pa je i na krajnoj uri svoga života uz ime Isus neprestano zazivao i njeno sv. ime. Ta pobožnost sačuvala mu i nevinost duše u skliskim danima mladosti njegove. Još kao dječak poslan bi u Beč, da ondje steče prvu naobrazbu u knjizi, a kasnije kad se vratio iz Beča, poslali ga roditelji njegovi u Gradac, da se po primjeru oca svoga posveti vojničkoj službi.[13] — Ovdje se ne slažu životopisci, jer neki drže, da je Marko prvu svoju djetinsku dob proveo u Križevcima kod roditelja svojih, koji su na nj brižno pazili i čuvali ga, da se ne okuži bilo ma čim, što bi bilo protivno vjeri i krjeposnu životu.[14]

Kad je blaženi Marko dozrio godinama, a i dovoljno se upoznao s prvim potrebnim mu naucima, zamoliše roditelji njegovi, da bude primljen za pitomca u zavod nadvojvode Ferdinanda u Gracu u Štajerskoj. Taj je zavod naime austrijski nadvojvoda Ferdinand nekoliko godina prije (1602.) proširio i predao ga na upravu redovnicima družbe Isusove. U taj zavod došao je blaženi Marko po mnijenju svih onih, koji se bavili njegovim životom, god. 1606. U tom zavodu imao je bl. Marko učiti filozofiju.

U spomenutom zavodu osnovali su Isusovci (pod zaštitom rimskoga pape) Marijinu kongregaciju, t. j. družbu štovatelja Marijinih, koja je nosila naslov: „Marijino Navještenje". Kako se u ovaku družbu primaju odabrani mladići i po znanju i po krjepostima, to je i blaženi Marko, koga je ovo jedno i drugo resilo, u brzo pokazao, da je vrijedan, da postane članom te kongregacije. Nije prošla ni godina dana, otkako je blaženi Marko došao, a poglavari ga primiše u Marijinu kongregaciju.

U kongregaciju Marijinu bijaše bl. Marko zapisan 26. kolovoza 1607. Taj dan običavao je kasnije nazivati najsretnijim danom u životu. Nije proteklo mnogo vremena i upravitelj kongregacije primi ga megju savjetnike.

Kako je bio u jednu ruku veoma pobožan, tako je u drugu ruku bio marljiv u naucima filozofijskima. Učio je tako, te je sve svoje sadrugove natkrilio i bio uvijek prvi. Na 20. ožujka 1609. položivši sjajno ispit bude proglašen magistrom.[15] Megjutim tako je Gospodin pripravljao za sebe čistu ovu dušu, i u bl. Marka se

rodi doskora zvanje za životom crkovnim. Promislivši valjano da li ga zbilja Gospod zove i dobivši dozvolu od svojih pobožnih roditelja i poglavara zavodskih, obuče kleričko odijelo i bude zapisan kao klerik zagrebačke biskupije, u kojoj se imao pripraviti za sveto zvanje. No u Ferdinandovu kolegiju bijaše Isusovac O. Gregorije Rumer, koji je želio, pošto je upoznao krasne krjeposti njegove, da bl. Marko svrši teologijske nauke u glasovitom već tada zavodu germaniku u Rimu. On sam pisa u Rim u spomenuti zavod, te preporuči kako izvanredni um, tako krjepost duše Markove. Na preporuku Rumerovu bio je bl. Marko zbilja u spomenuti zavod primljen. U zavod je došao 1. novembra 1611., a bilo mu je, po nekim životopiscima, tek dvadeset i dvije godine. U zavodu mu odrediše, da imade učiti četiri godine teologijske nauke. O njegovu vladanju u zavodu ostao je o njem u spomenutom katalogu kratak, ali jezgrovit i rječit spomenik. U katalog je zabilježeno kraj njegova imena: „*bene se gessit*“ t. j. vladao se je dobro. A u drugom jednom djelu, koje opisuje blaženoga Marka, govori se o njem, da je naučio posve dobro jezik talijanski, da je napredovao u krjeposti, i bio primjer svojim drugovima i riječju i djelom.[16] Spomenuti katalog govori i o njegovu krasnom završetku nauka, kad naročito spominje, da je zadnje godine, kad je već bio zaregjen za svećenika, od svih bio smatran za sposobnoga, da svečano i javno raspravlja i brani ma bilo koje pitanje iz čitave teologije.

Ovjenčan tako znanjem, a učvršćen u pobožnosti izašao je blaženi Marko iz zavoda germanika na 11. rujna 1615. i povratio se u Hrvatsku. Ono iskreno oduševljenje, što si ga bio stekao u Rimu za sv. vjeru i njezine istine, stao je u svojoj domovini djelom provoditi.

Posvetio se dušebrižništvu, te se brinuo za spasenje duša kako u svom rogjenom gradu[17], tako zalazeći u okolicu, gdje bi živom riječi karao zlo i opačinu, karao grijeh i usagjivao u srca naroda krjepost. Dakako da se o tim njegovim dobrim djelima u brzo raširio glas. Taj glas dopro je i do nadbiskupa ostrogonskoga i primasa čitave Ugarske Petra Pázmány-a. Bio je Pázmány revan biskup, prožet pravim katoličkim duhom, koji se osobito imao u ono doba mnogo boriti, da u Ugarskoj ne pobijedi nova vjera protestantska, koja se već znatno Ugarskom proširila bila. Taj glasoviti Petar Pázmány, koji je sakupljao oko sebe ljude učene i pobožne, pozove i blaženoga Marka već god. 1616., neka bi došao u Ugarsku, u njegovu nadbiskupiju, gdje je bilo obilno polje rada. Bl. Marko se odazove časnome pozivu nadbiskupa Pázmány-a, koji ga namjesti najprije za profesora i ravnatelja sjemeništa u Trnavi.

Škole i sjemenište u Trnavi odlaskom Isusovaca god. 1567. došlo je u ruke kaptola ostrogonskoga. Razni znameniti ljudi bijahu ravnatelji sjemenišni, a izmegju njih jamačno nije bio posljednji blaženi Marko Križevčanin.[18] Za kratko vrijeme pobliže se upoznala vrijednost Markova, te već na prvoga prosinca god. 1616. bude on izabran kanonikom prvostolne crkve ostrogonske, a dvije godine iza toga t. j. 1618. postane arcidjakonom komoranskim, što je jedna od prvih časti u kaptolu ostrogonskom. S tom časti spojena bješe vlast vikarska u čitavom komoranskom arcidjakonatu. Kaptol pak ostrogonski izabra doskora blaženoga Marka upraviteljem opatije u Széplaku u županiji Abaúj-Torna. Ta je opatija jedno vrijeme pripadala monasima benediktinskoga reda, kasnije pak redovnicima družbe Isusove. Kad su Isusovci otišli iz Széplaku, pripadne opa-

tija sjemeništu szeplačkome pod uvjetom, da dohotci iste opatije budu pod nadzorom nadbiskupa i kaptola Ostrogonskoga.[19]

Nalazi se ta opatija u gornjoj Ugarskoj nedaleko od grada Košica. Primivši blaženi Marko u svoje ruke upravu te opatije, trebalo je, da zaputi u nju i da se ondje dulje vremena zadrži, da onamošnje neuregjene stvari uredi, i povjereni mu posao valjano ovrši. To se sve zgagjalo u doba, u kojoj je u Ugarskoj najviše kipjelo i spremao se ustanak, koji je kratko vrijeme iza toga i buknuo.

Dogagjalo se veoma često, da su budi ovu, budi onu zemlju opatije széplačke zaposjeli moćni njeni susjedi, pak je toga radi trebalo, da upravitelj opatije osobno s njima raspravi i riješi spor, koji bi takom zgodom nastao. U takim slučajevima Gospodin je s nekom posebnom providnošću ravnao životom i djelima blaženoga Marka, i tako ga pripravljao za herojsku borbu i slavnu pobjedu.

Blaženomu Marku uspijevao povjereni posao lijepo oko uregjivanja opatije szeplačke, i on bi se bio mogao doskora vratiti. No on je držao, da mu valja obaviti još jedan drugi posao t. j. da mu se valja pobrinuti i za duševno dobro i za vječno spasenje onih, koji su bili pod njegovom vlasti. Nije se on obazirao na svoju visoku crkvenu čast, nego je rado i revno obavljao i sve dušobrižničke poslove u szóplačkoj opatiji, što je bilo od osobite koristi onamošnjem stadu Kristovu, i čemu su se divili a u potaji i rugali mnogi otpadnici od vjere Kristove. No on sam u čednosti svojoj i u nježnosti značaja svoga držao je, da je ono što čini premalo, da ne odgovara onim zahtjevima, koji se od njega traže za ono mjesto, pak je želio, da ga se

s onoga mjesta pozove natrag. Tu svoju želju izjavio je i pismeno. Biskupu veliko-varadinskome, koji je bio veliki prepozit kaptola ostrogonskoga Ivanu Telegdu, pisao je pouzdano dugo pismo, u kojem govori o svojoj nesposobnosti.

Iz toga pisma evo nekoliko izjava blaženoga Marka:

„Preporučam se osobito prečasnosti Vašoj kao prepozitu ostrogonskom, da me pozovete s ovoga mjesta, jer doista nijesam za nj sposoban. Nijesam koristan ni prečasnom kaptolu, jer mi po naravi manjka za to snaga. Ne možemo svi sve, jedan ovako, drugi onako. Otac obitelji ne ću biti nikada dobar, jer mi narav drugo traži. Možda bih prečasnome kaptolu na koji drugi način bolje služio."

U Széplaku 4. aprila 1619.

Vaše Prečasnosti ponizni sluga
Marko Križevčanin.[20]

No Gospodin ga ipak odlučio zadržati na ovom mjestu i u toj službi, jer mu je bio namijenio, da baš na tom mjestu ubere lovoriku mučeništva. Služba, što ju blaženi Marko Križevčanin obavljao u Széplaku, često mu nalagala bilo po ovom, bilo po onom poslu poći u obližnji grad Košice. U Košicama upoznao se i sklopio u brzo prijateljstvo sa dva redovnika družbe Isusove sa ocem Melkiorom Grodeczom i sa o. Stjepanom Pongracz-om, koji su vršili dušobrižničku službu u Košicama. Družba je Isusova imala svoj zavod u blizini Košica u Homoni. Otac Pongracz spremao se baš ovo vrijeme u Homonu, da ondje obavi osamdnevna duhovna vježbanja prije svetkovine sv. Ignacija, koja se približavala. Kako se baš ondje u Košicama nalazio i blaženi Marko Križevčanin, pozove i njega otac Pongracz, neka bi i on pošao, da tu pobožnost u čast sv.

Ignacija zajedno obave. Blaženi je Marko s djetinskom pobožnosti štovao sv. Ignacija, pak se rado odazvao želji Pongraczovoj, dok je o. Grodecz ostao u Košicama, da obavlja nužnu duhovnu službu.

Okrijepivši se duhom za ovih osam dana proboravljenih u molitvama i svetom razmišljanju provedoše obojica veoma svečano svetkovinu sv. Ignacija. Iza svetkovine rastadoše se te dvije svete duše, Pongracz je otišao u Košice, a blaženi Marko Križevčanin zaputio je u Széplak. No do mala imali su se jedan i drugi sastati ondje, gdje nijesu mislili ni očekivali, da će se sastati.

Poglavlje II.

Mučenička smrt blaženoga Marka Križevčanina.

Današnja Ugarska izmegju Dunava i Tise bila je u ono doba u turskim rukama. U današnjoj prijestolnici Budimu sjedio je turski paša i zapovijedao zaposjednutim dijelom Ugarske u ime turskoga cara. Turska sila protezala se na istok do Jegara, na zapad od Budima i Ostrogona do Požuna. Tako zvana gornja Ugarska bila je slobodna od Turčina i priznavala je Hapzburgovce za svoje kraljeve. No, ako je bila slobodna od Turčina, to su je satirale već gotovo 100 godina vjerske prepirke, koje su u zemlju unesli protestanti.

Velik dio višega plemstva: baruna i grofova pristajao je uz novu vjeru, koju su gotovo 100 godina natrag počeli širiti Luter i njegove pristaše, a poslije njih Kalvin i drugi otpadnici od vjere Kristove. Pristaše te protestanske vjere neprestano su podjarivali razne nezadovoljnike proti pravoj katoličkoj vjeri i proti vladaru, jer je bio katolik. Razna ovaka podjarivanja, vječni nemiri, a i mnogi politički razlozi rodiše vjerski

rat u Češkoj god. 1618. i taj rat potraja ništa manje nego punih 30 godina. U Češkoj je buknuo taj rat, no domala zahvati on gotovo sve pokrajine carstva. U tom strašnom ratu izginulo je osim ostalih na tisuće i tisuće i naših Hrvata, koji su kao carski vojnici morali polaziti na razne poljane tugjih pokrajina, gdje se tijekom 30 godina ratovalo. Buknuvši taj rat u Češkoj, dakako da je namah našao odziva u susjednoj Ugarskoj, u kojoj su nezadovoljni protestanti jedva čekali, kako će srušit kralja katolika i uništiti katoličku crkvu.

Još za vladara Rudolfa II. (od godine 1576.-1612.) dobili su protestanti kraljevskim pismom, što se zove „majestat", god. 1609. mnoge i dosta velike povlasti. To je protestante uzoholilo i učinilo ih moćnima tako, da se katolici često pod kraljem Matijom (1612 =1619.) tuže na tu premoć i oholost protestanata. Protestanti naprotiv vikali su na katolike, da im oni uskraćuju povlastice da e im kraljevskim majestatom. Pače pisali su protestanti i knjige protiv katolika napose pak protiv Isusovaca. U tim knjigama objegjivali su katolički kler i družbu Isusovu, da su tobože katolici i Isusovci svim nemirima krivi. Katoličke svećenike prikazivalo se kao pomoćnike gjavolove, koji da razaraju protestantske crkve, trijebe njihove propovjednike i tome slično.

Ako su i bile ove protestantske izjave lažne klevete, ipak su našle dosta pristaša, koji su ovako nahuckani svom dušom mrzili na sve što je katoličko. U toj najvećoj buni i metežu u gotovo čitavom carstvu stupi na carski prijestol Ferdinand II., koji je već prije bio okrunjen za kralja ugarsko-hrvatskoga i češkoga. Bio je Ferdinand odgojen u katoličkoj vjeri, te joj dušom i srcem odan. No kako su protestanti mrzili na katoličku vjeru, tako su mrzili i na novoga kralja. Onaj isti dan, kad je

bio izabran Ferdinand za njemačkoga cara, zbace ga Česi s češkoga prijestolja, i izaberu za svoga kralja izbornika falačkoga Fridrika. Ugarska, osobito protestanti, pristanu odmah uz Čehe. Najveći protivnik kraljev bio je u Ugarskoj erdeljski knez Gabor Betlen. Kao saveznik čeških i njemačkih protestanata provali i on s vojskom u Ugarsku. U svom javnom pismu (manifestu) proglašuje Betlen ugarskome narodu, da je došao osloboditi Ugarsku od jezuitskoga kralja, a na ostale dvorove u inozemstvu upravi spis, u kojem iznosi nepravde, što ih je Ugarskoj nanio Ferdinand i njegova kuća.

Gabor Betlen ušao je u Ugarsku u prvoj polovini kolovoza 1619. vodeći sa sobom 49.000 ljudi i 18 topova. Na 24. kolovoza pala je njegova vojska na debrecinsko polje. Odatle je pozvao sve koji se žele s njime sjediniti, pa mu se osim ostalih plemića protestanata s brojnim četama pridružili Gjuro Szécsy i Gjuro Rakóczy. Poglavito djelovanje ovih četa bilo je navaljivati na katolike, ponajviše na svećenike, plijeniti i uništavati katoličke crkve i samostane, te okrutno bjesniti protiv onih, koji bijahu odani katoličkoj vjeri, Bogu i kralju. Mirko Thurzó jedan od Betlenovih vogja, dobio je pače od samoga Betlena dozvolu, da slobodno zaposjedne crkvena dobra kao i dobra katoličkih samostana. Predaleko bismo zašli, da opisujemo što su sve učinile podivljale ove čete u Jászó, kako su zlostavljale redovnike i svećenike u Sarosu, kako su nedostojno postupale sa srijemskim biskupom Ladislavom Martónyi-jem, kako su ubile fra Nikolu Hermondy-ja, i kako su još počinile nečuvenih groznih zločina.

Glavni grad sjeverne Ugarske bio je Košice (Kassa, Kaschau). Taj grad odmah u početku prione uz krivu nauku Luterovu, pak su nastojanja ostrogonskog biskupa

Vrančića, i samoga kralja Rudolfa II., koji su obojica kušali vratiti Košičane pravoj crkvi Kristovoj — donijela slabo koristi.

Košičani ponajprije pristaše Luterovi, postadoše kasnije oduševljeni Kalvinci, pak i sada kad se Betlenova vojska približavala Košicama, većina u gradskom vijeću bila je Kalvinove vjeroispovijesti. Kraljev zapovjednik vojnički i civilni bio je u Košicama — katolik Andrija Dóczy.

Na 3. septembra 1619. poslije podne nagje se prva četa Betlenovih pješaka s nekoliko konjanika pred vratima Košica. Gradsko vijeće izašalje odmah nekoliko vijećnika, da zapitaju tu četu za razlog, kojega radi su došli. Upitani odgovoriše, da su vojnici Betlenovi, te da nijesu došli s neprijateljskom namjerom učiniti što protiv gragjana grada, nego da su došli osvetiti nepravde, što ih učiniše protestantima papisti (pod papistima razumijevahu katolike), te obraniti slobodu, koju papisti pogaziše. Rekoše još gragjanima, da ne će njima ni gradu ni njihovu imutku učiniti nikakova nasilja, ako im grad preda generala Dóczy-ja, koji je uzrok svim nemirima i nepravdama. Drugom poslanstvu, koje bi doskora iza toga odaslano, opet odgovoriše, da se ne će latiti oružja, ako im predadu generala Dóczy-ja i svećenike papiste, što borave u gradu. Vijećnici gradski ponajviše podjarivani Petrom Alvincijem, protestantskim propovjednikom i senatorom Ivanom Rajnerom odlučiše otvoriti Betlenovoj vojsci gradska vrata. Zaludu se je opirao odvažni Dóczy vjerolomnim zaključcima, u vijeću ga ne poslušaše. On ipak odluči, da će se oružanom rukom oprijeti neprijatelju, e bi sačuvao grad i pokrajinu kralju, koji mu bijaše oboje povjerio na upravljanje.

Alvinci i vijećnik Rajner pozvaše Betlena u ime

gragjana grada, da bi osvojio grad. Uvjeriše ga pače, da će veoma lako uspjeti, jer je većina gragjana kalvinske vjeroispovijesti, a upravitelj Dóczy nema dosta snage, da bi se mogao oprijeti.

Betlen opredijeli Gjuru Rakoczy-ja, da on osvoji Košice, te mu dade 18.000 ljudi, da mu to što prije uspije. Došavši pred gradska vrata stao se Rakoczy groziti, da ne će poštediti ni nejačadi na prsima majka, ako se grad odmah ne preda. No Dóczy se nije prestrašio, nego se stao spremati s ono malo vojske na obranu grada. No na žalost i ono malo vojske Dóczy-jeve bilo je već okuženo: nešto krivom protestantskom naukom, nešto potkupljeno novcem, a nešto opet zastrašeno prijetnjama. Kad je Dóczy zahtijevao, da se odupru, sva se vojska digne protiv njega. Združivši se s odmetnicima, okrenuše njegovi vlastiti vojnici topove što su stajali na gradskom trgu naproti palači kraljevoj, u kojoj je stanovao Dóczy, mjesto protiv neprijatelja. Iza toga provališe u palaču, ondje svezaše generala Dóczy-ja, i svezanoga otposlaše Rakoczyju, koji ga okovana u lance posla Betlenu.* Tako je isti dan ušao Rakoczy u Košice, da nije prolio ni kapi krvi. Odmetnički grad predao se Betlenu, a dogodilo se to na 5. rujna g. 1619.

Kad su začuli bl. Marko Križevčanin i Stjepan Pongracz, da će Rákoczy opkoliti grad Košice, pohrliše s najvećom brzinom u grad, da opsjednutim katolicima pruže duhovnu utjehu, a da budu na pripomoć i Melkioru Grodeczu, koji je, kako znademo, u gradu otprije boravio. General Andrija Dóczy smjestio je Isusovce u Košicama u kraljevskoj palači, u kojoj je i sam stanovao. Tu je bila i kapela, gdje su oni obavljali službu Božju, i kamo se sakupljalo sve, što je u Košicama bilo katoličko, jer su sve javne crkve zaposjeli prote-

stanti.[22] S njima zajedno nastanio se bl. Marko Križevčanin. Kad je Rákoczy na 5. rujna ušao u Košice, naložio je odmah, da se spomenuta trojica svećenika čvrsto zatvore u njihovim sobama, te da ih deset vojnika čuva, da nijedan ne uzmogne izaći; a ni k njima tkogod ući. — Ovaj strogi nalog veoma ih začudio, pak je Pongracz prosvjedovao u Rákoczy-ja protiv toga, što ih stavilo u tako strogi zatvor, a oni ne osjećaju na sebi nikakove krivnje. Dodao je, ako protiv njih imade ma i sjenka kakove sumnje, spremni su odmah staviti se pred sud, i ondje dokazati svoju nevinost. Mole stoga, neka im se dozvoli izaći, da mogu obavljati svoju svetu duhovnu službu, t. j. katolike bodriti u vjeri i pomoći im u svem što bude potrebno.

Na taj prosvjed Pongračev podrugljivo mu poruči Rákoczy, neka se strpi kratko vrijeme, da će već domala razumjeti, što valja učiniti.[23]

U to se skupilo gradsko vijeće, u kojem su glavnu riječ vodili vijećnik Rayner i poznati nam protestantski propovjednik Alvinci. Ta dvojica predložiše, da se poubijaju svi katolici u gradu. Nastala je živa prepirka megju vijećnicima, a na koncu ipak pobijedila većina, koja je bila protiv toga prijedloga, jer nije htjela dopustiti, da se grad okalja krvlju tolikih nevinih. Da ipak utišaju žegju Raynerovu i Alvincijevu za katoličkom krvi, predadoše im vijećnici u potpunu vlast bl. Marka Križevčanina i dvojicu mu drugova, na što je takogjer i Rákoczy pristao.

Dok se to zaključivalo u gradskoj vijećnici, dotle vojnici, koji su stražili utamničene, zatražiše od njih ključeve od kapelice u kraljevskoj palači. Kad je vidio Pongracz, na što vojnici smjeraju, reče jednome: „pazi, prijatelju, da ne obeščastiš stvari svete, posvećene službi

Božjoj.“ No vojnik mu odgovori: „pazi ti na sebe i i na svoj život, za druge stvari nemaj ti više brige“. Na to vojnici ugjoše u kapelicu i poharaše je odnesavši iz nje mnogo dragocjene stvari. Kad su popljenili crkveni ures, stadoše zahtijevati prijeteći se utamničenima, da im dadu sav novac, što ga imadu. Obećavali im pače, dakako podrugljivo, da će im za novac dati priliku pobjeći. Isusovci odgovoriše, da nemaju novaca, jer oni zavjetovaše po pravilima svoga reda duhovno siromaštvo, a dosada življahu od milostinje pobožnih gragjana. Za potvrdu tome pokazaše vojnicima siromašna svoja odijela, a i nešto knjiga i rukopisa što su ih imali — to je bio sav njihov imutak. Blaženi pak Marko više od ljubavi za oce Isusovce, nego za se, pokaza se spremnim dati vojnicima novaca. No kako uza se nije imao novaca, obeća dati im obilno, ako ih svu trojicu puste na slobodu. Dakako, da se vojnici na to nasmijaše, te pobravši osim crkvenih dragocjenosti i odijelo otaca Isusovaca doviknuše utamničenima: „spremajte se na smrt“! Sva trojica zapitaše za uzrok. Odgovor vojnika glasio je: „jer ste papisti; sutra ćete u ostalom vidjeti!“ Otac Pongracz, koji je bio veoma odvažan, s mjesta odgovori: „Ako samo za to što smo papisti, moramo umrijeti, a mi smo spremni odmah“, pa je stao svlačiti i gornje svoje odijelo. No vojnici nijesu još imali nikaki nalog, pa ih ostaviše.[24]

Josip Eperjesy bio je sakristan kraljevske kapele. On se bio sakrio u obližnje sobe, otkuda je mogao promatrati, što se zbivalo u sobama časnih utamničenika, kad ostadoše sami. On je često poslije pripovijedao, kako ta tri svećenika znajući koja ih sudbina čeka, ostavljeni sami — često padoše na koljena i toplim

se molitvama preporučahu Bogu i Djevici Mariji i svetima njihovim zaštitnicima, da im pomognu u teškoj borbi. Naizmjence se takogjer jedan drugome ispovjediše, te se neprestano bodrahu da ostanu čvrsti u vjeri, te da ni najmanje ne popuste, ma bile muke koje ih čekahu kako strašno. Pa premda su bili satrveni i potrebni počinka, oni ostadoše neprestano budni u molitvi, očekujući strašne časove, što su im imali doći.[25]

Kad su izvijestili Rákoczy-ja, kako su utamničenici postojani u vjeri, on se silno razbjesnio. No ipak htio je svakako imati obzira s kanonikom bl. Markom Križevčaninom, jamačno radi časti njegove, pa ga je pod svaki način želio predobiti za svoje i Betlenove namjere. Do Isusovaca nije mu bilo mnogo stalo. Za to on u petak u jutro pošalje k bl. Marku jednoga svoga odličnoga pouzdanika, da ga za sebe predobije.

Došavši poslanik Rákoczy-jev u zatvor zapitao je: tko je od trojice svećenika onaj, koji je doslije upravljao dobrima opatije u Széplaku. Kad je saznao, da je to bl. Marko Križevčanin, reče mu, da mu plemići poručuju, da će mu dati sva dobra szeplačke opatije, ako postane propovjednik njihove vjere. Kad je čuo Pongrácz ovu zavodljivu ponudu, zabrinu se veoma, da možda Marka zemska dobra ne zavedu. On nazva ovaj pokušaj Gjure Rákoczy-a gjavolskim djelom, jer nagovara na otpad od Krista i svete mu vjere, a za nagradu nugja i oteta crkvena dobra, samo da iz srca kanonikova otme pravu vjeru. Poslaniku reče još Pongracz, da su oni sva trojica spremni za vjeru umrijeti, te da od nje nikada odstupiti ne će. Kad je bl. Marko čuo ove riječi, obrati se k Pongraczu i reče mu: „pusti oče, da ja odgovorim“. I odgovori bl. Marko ovo: „Razumijem dobro,

što mi poručuju velikaši. No ja, koji dobro znam, da széplačka dobra nijesu ni gospode velikaša, a ni moja, nego časnoga kaptola ostrogonskoga, koja ni ja nijesam imao prava nikomu dijeliti, a niti ih gospoda velikaši meni podijeliti mogu. Što se pak vjere tiče, druge vjere ne poznam, nego katoličku, a nju ću i s Božjom milosti do zadnjeg daha čvrsto držati, pa nema obećanja, koja bi me sklonila, da je ostavim.“[26]

Kad je dočuo Rákoczy ovu poruku odvažnoga kanonika, još se više razljutio i odlučio ih predati krvnicima, da ih muče.

Od dana, kako su utamničili spomenutu trojicu svećenika t. j. od 5. rujna u sve dane koje su zatvoreni bili, nijesu im okrutni mučitelji dali ni jela ni pila. Bio je baš petak, a oni gladni i žedni mole vojnike, neka im za ljubav Božju dadu koji zalogaj. Jedan od vojnika pograbi komad pečena mesa i baci ga pred njih s ovim riječima: „evo živine, evo vam hrane“! No ovi razabravši, da je to učinio prezirući vjeru i zakon crkveni ne htjedoše ni dotaknuti se dobačena im mesa. Još više nego glad, morila ih je žegja, pa su molili, neka bi im koji dao vode, ali okrutni vojnici smijali se i ne htjedoše im dati ni vode.

Poslije ponoći izmegju 6. i 7. rujna ugje u kraljevsku palaču, u kojoj su čamili naši utamničenici, s upaljenim bakljama nekoliko vojnika Rákoczy-jeve čete pod vodstvom nekoga Ivana Lajoša. Te vojnike pratila su i neka gospoda, da li kao odaslanici Rákoczyjevi, ili tek od puke znatiželje, to se ne zna. Megju ovima bijaše vijećnik Rayner i protestantski propovjednik Alvinci, u istinu dolična pratnja krvnika. Mjesto, gdje je bl. Marko Križevčanin bio zatvoren sa svoja dva druga, bilo je u jednom krilu kraljevske palače blizu kapelice.

Bile su to dvije malene sobice, koje su prije Isusovcima služile. U prvoj manjoj sobi bila je peć i u toj su sobi stanovali Grodecz i Pongracz, dok je u drugoj malo većoj bio kanonik Marko. Došavši vojnici pred prvu sobu stadoše silno udarati na vrata i vikati, neka im se iz nutra otvore. Pongracz priskoči i otvori. Jedan pak od vojnika, valjda vogja Lajoš, udari ušavši Pongracza željeznim buzdovanom tako silno u prsa, da je izgubio dah i srušio se na obližnju peć. Čim su ušli vojnici, odmah navališe na obojicu otaca, svukoše im odijela, svezaše ruke na legja, stadoše ih udarati rukama i nogama, pljuskati ih po licu i tući na svaki mogući način. Bez obzira na svaki stid zadavahu im najužasnije boli na spolnim organima praveći kraj toga najbesramnije šale. No bl. mučenici za užasnih tih boli ne prestajahu zazivati sv. imena Isus i Marija. Iskalivši tako svoj prvi bijes na ovim dvjema žrtvama, ostaviše ih krvlju oblivene i pogjoše u drugu sobu, gdje na isti način zlostavljahu i rugahu se bl. Marku Križevčaninu. Kad su Marka ovako mučili, oni koji dogjoše s krvnicima, stadoše ga nagovarati, neka imade obzira spram samoga sebe, neka pristane uz njih, jer oni rade za dobrobit zajedničke domovine; svi oni da jednodušno žele osloboditi domovinu od tugjinskog ropstva. Bl. Marko Križevčanin odgovori im, da i on želi dobro domovini kao i oni, pak se prema tomu slažu. Kad je te riječi razabrao Pongracz, prestraši se i posumnja, da možda bl. Marko govori tako od straha pred smrću, pa kako god je bio sav obliven krvlju i pritisnut teškim mukama, nije se uzdržao, nego povika glasno: „Nikada, nikada, o gospodine kanoniče, ne pristanite s njima i ne ostavljajte zastave Kristove možda za ljubav bijednome ovome i prolaznome zemskome životu.“[2] Razumio je odmah bl. Marko, da je o. Pongracz krivo shvatio njegove riječi, pa odgovori, da mu nije ni na kraj pameti, da bi to učinio. Želio je reći, da će se složiti samo s onima, koji domovini hoće i za nju rade ono, što je zbilja za nju dobro t. j. s onima, koji su za pravu i jednu vjeru u Isusa Krista. Tom izjavom umirio se o. Stjepan Pongracz.

Na to se krvnici obratiše k ocu Pongraczu i stadoše od njega tražiti ona tobožnja pisma, što ih je dopisivao sa grofom Drugethom iz Homone. Ta pisma imala su raditi tobože o uroti katolika protiv kalvinista. Taj pak glas o tobožnjoj uroti izmegju grofa Drugetha i katolika izmislio je Alvinci, pa je tu vijest i megju narod raširio, da lakše opravda zločin, koji se na bijednim ovim žrtvama izvodio. Otac Pongracz izjavi odlučno, da ne zna ništa o nikakovoj uroti, a pisama nema nikakovih. On je bio više puta u Homoni, ali nikada u tom poslu. Pozna dobro i grofa Drugheta, no grof je čovjek pošten, vjeran Bogu i kralju, s njegovih usta nije nikada čuo ni riječce o kakoj uroti, što je pripravan i prisegom potvrditi.

Kad su mučitelji vidjeli, da je neslomiva postojanost odvažnih ovih borilaca za Kristovu vjeru svetu, prestaše ih dalje istraživati i predadoše ih u potpunu vlast krvnicima. Sad su istom započele se strašne muke, slične onim mukama prvih kršćana. Tako su ocu Pongraczu odrezali nos i uha i naturali mu oboje u usta, da ne može izgovarati ime Isus i Marija. Isto tako potrgaše mu prste na rukama upotrijebivši za to kokot na puški. Svoj trojici svezaše uže oko glave i tako ga jako napeše, da se činilo, da će oči iskočiti. No ni to nije bilo dosta okrutnim krvnicima. Trebalo je još većim mukama prokušati odvažne borioce Kristove. Svezavši

svu trojicu čvrstim konopom za ruke i onako ih gole i oblivene krvlju objesiše za tram sobe, na noge im privezaše teške predmete, da se žile što više napnu. Za tim ih stadoše gorućim bakljama sa svih strana pripicati tako, da je na nekim dijelovima tijela izgorjelo posve meso, te su se vidjele kosti. Jaučući i uzdišući od silnih boli blaženi mučenici neprestano opetovahu s najvećom pobožnosti sveta imena Isusa i Marije.

Sve ovo potvrdiše pod prisegom susjedi, koji su zlosretne te noći slušali u svojim kućama jecanje i plač blaženih mučenika pomiješan sa kletvama zlotvornih mučitelja.

Budući je već počelo svitati, naumiše krvnici završiti svoj strašni posao. Spustivši mučenike na zemlju odsjekoše bl. Marku Križevčaninu i bl. Melkioru Grodeczu glavu, te pokupivši tjelesa i odrubljene glave baciše sve zajedno u obližnji zahod. Blaženom Stjepanu Pongracu ne odsjekoše glave (možda radi nespretna položaja u kojem je ležao), nego mu zadadoše dva teška udarca po glavi, i misleći da je mrtav, baciše ga takogjer u zahod. Pošto se posve razdanilo, u misli, da su sva trojica mrtva, ostaviše krvnici kraljevsku palaču. — No bl. Stjepan Pongracz još nije bio posve mrtav, nego je u strašnim mukama, u onom nečistom ružnom mjestu izdisao i jaukao. Sakristan crkve Eperjesy privuče se k jami, u koju su bila bačena tjelesa i upita, tko to jauče. O. Stjepan mu odgovori, da on i zamoli ga, da bi mu pozvao u pomoć plemića Hofmana, koji je bio kraljevske komore savjetnik i dobar katolik. No sakristan mu odvrati, da se ne usugjuje to učiniti, jer da i njega traže da ga ubiju, a od Hofmana da se ne može nadati nikakovoj pomoći, jer ga malo prije ubiše. Kad

je o. Stjepan vidio, da mu od ljudi nema nikakove pomoći, to se žarče uteče Božjoj pomoći. Opomenuvši još sakristana neka čuva čvrsto vjeru katoličku, otpusti ga. Živio je još bl. o. Stjepan na onom smradnom mjestu oko 20 sati.[28]

Kad se proširila Košicama vijest o okrutnoj smrti trojice katoličkih svećenika i o ružnom mjestu kamo su bačena njihova tjelesa, mnogi se i protestanti zastidješe. Pobožna pak gospogja Sofija Gadóczy s druge tri gospogje pogje do supruge košičkoga suca, te ju zamoli, neka bi ona s pomoću svoga supruga isposlovala, da se tjelesa blaženih mučenika iz onoga nečistoga mjesta prenesu na dostojnije mjesto. O tom se raspravljalo u gradskom vijeću, koje zbilja naloži gradskom krvniku, da izvadi tjelesa iz onoga mjesta, neka ih očisti i sahrani na drugo pristojnije mjesto. Krvnik to učini i smjesti ih u jedan kut prohodnoga kanala, koji nije bio izložen nečistoći i pokrije njihova tjelesa smrvljenim kamenjem. Na tom su mjestu ležala tjelesa gotovo četiri mjeseca zaboravljena i nepoštivana.

Katolici košički molili su, da im se dozvoli, da tjelesa mučenika izvade iz onoga mjesta, pa da ih dostojno zakopaju, ali nijesu mogli dobiti dozvole. Betlen se je bojao sramote, koja bi pala na sektu kalvinsku radi sramotnog i nedostojnog umorstva, što ga protestanti počiniše nad tom trojicom katol. svećenika.

Nekako u ožujku god. 1620. nalazio se u Košicama palatin kraljevstva grof Sigismund Forgách, sa svojom suprugom Katarinom rogj. Pálfy. Forgách imao je kao poslanik kralja Ferdinanda II. sklopiti s Betlenom primirje i urediti neke političke stvari.

Betlen, koji se vladao u Košicama poput vladara, priredio je tom zgodom veliku svečanost u kraljevskoj

palači, na koju je pozvao najotmenije plemstvo i grofa Forgácha sa suprugom. Prigodom plesa zamolio je Betlen višeputa groficu Forgách, da bi s njime plesala. Ona je poziv Betlenov nekoliko puta odbila, a kad je Betlen ipak nije prestao moliti, obeća ona, da će s njime plesati, ali samo uz tu pogodbu, ako joj Betlen pokloni tjelesa prošle godine u Košicama poginule trojice svećenika. Betlena je iznenada zatekla ova molba, pak je nije mogao odbiti. No dozvolivši ipak je postavio uvjet, da se iskapanje i prijenos tjelesa imade obaviti noću i veoma brzo.

Još isto noći pozove grofica Forgách onoga krvnika, koji je tjelesa pokopao, dade ih očistiti, umotati u svilene plahte svako za sebe i pošalje dragocjene te ostatke u vilu svoga supruga u Alsó-Sebes nedaleko od Košica i dade ih sahraniti pod veliki žrtvenik ondješnje kapelice, koja je bila posvećena na čast Bl. Dj. Marije. Nedugo iza toga (možda od straha pred kalvinistima), dade ih grofica prenijeti iz Sebesa u Hertnek, gdje ih svečanim načinom pokopaše.

Petnaest godina iza toga g. 1635. dade ista grofica Forgách, sada već udova, načiniti krasan umjetni lijes od kositra i postavi ostatke trojice blaženih mučenika u taj lijes, a glave im metne svaku za sebe u za to pripravljene zlatne posude. Da budu ti sveti ostatci na potpuno sigurnu mjestu, pošalje ih ona u Trnavu sestrama franjevačkog reda u konvenat sv. Klare, gdje je njezina kći Marija Forgách bila glavarica. Sestre spremiše kosti blaženih mučenika u jednom hodniku blizu sakristije, kuda su polazile na primanje sv. pričesti.

Kad je god. 1782. bio po Josipu II. ukinut red Klarissa, htjela je kraljevska komisija odnijeti iz trnavskog samostana i lijes košičkih mučenika, jer joj se veoma svigjao, i jer je držala, da je od zlata. No posredovanjem kardinala Batthyáni-ja i drugih biskupa isplaćena je kraljevskom eraru procijenjena vrijednost lijesa, pa su tako opet spasene kosti blaženih mučenika. God. 1784. bio je lijes s kostima prenesen u samostan sv. Uršule takogjer u Trnavi. Najprije postavljen je bio taj lijes pod ulazom u zajedničku grobnicu Uršulinaka. No kad su god otvarali tu grobnicu, činilo se, kao da se čuje žestok štropot što je dolazio iz toga lijesa. Sestrama Uršulinkama činio se taj štropot kao neki znak, da valja lijes odanle maknuti i na časnije ga mjesto spremiti. I doista sestre Uršulinke dadoše lijes prenijeti na slično mjesto, kako je bio u sestara sv. Klare t. j. u kor za primanje sv. pričesti.[29]

Poglavlje III.

Čudesa i izvanredni pojavi na zagovor blaženih mučenika.

Brzo se je pronesao glas o mučeničkoj smrti bl. Marka Križevčanina i drugova mu u Košicama. Kuda je godijer taj glas dopirao, svakuda je ragjao boli i žalošću, ali ujedno i prezirom protiv krvoločnih mučitelja.

Općenito je bilo uvjerenje svih katolika, da su spomenuti svećenici ubijeni jedino od mržnje na svetu crkvu i vjeru rimsko-katoličku. Pa baš za to smatrali su ih svi katolici pravim mučenicima za vjeru, a to se mnijenje od koljena na koljeno pronosilo do dana današnjega.

Prvi je napisao izvještaj o mučenicima u Košicama ravnatelj stolne crkve ostrogonske glasoviti Aleksander Dobokai, a nedugo iza njega Nikola Balasfy, biskup bosanski i prepozit požunski. Iza ovih pisali su o blaženim mučenicima mnogi drugi. Doskora je i Gospodin nekim izvanrednim znacima pokazao,

kako mu je draga smrt te trojice borilaca za svetu vjeru katoličku.

Prisegom je potvrgjeno na istrazi, koja se povela, da se u onim sobama, gdje su podnijeli mučeničku smrt blaženi Marko i drugovi mu, često vidjevalo neko neobično svjetlo i da se čulo skladno pjevanje, premda su sobe bile zatvorene i nitko nije u njima stanovao.

Sam pak Eperjesy, sakristan kraljevske kapele, izjavio je, da je poslije njihove smrti vidio u kapelici napaljene svijeće, a jednoga od blaženih mučenika kako služi sv. misu. Ovo isto vigjenje vidjevali su često i drugi tijekom punih 15 godina, dok su tjelesa bila sahranjena u Hertneku. Ladislav Deaky, kanonik i prepozit stolne crkve ostrogonske, a poslije biskup bosanski, izjavio je, da mu je jedan heretik s najvećom sigurnosti pripovijedao, da je on u ono vrijeme, dok su tjelesa ležala u zahodu, čuo iz onih soba skladno pjevanje.[30]

Elizabeta Gadóczy, supruga Lovre Báy-a, ključara kraljevske palače u Košicama, izjavila je, da joj je njezin suprug često pripovijedao, da se mrlje od krvi na zidovima i na podu nijesu dugo vremena dale na nikaki način ni oprati, ni izbrisati. On sam je često puta pokušao sakriti ih tim, da ih je pobojadisao, no one se opet pokazaše jasne i svježe. Toga radi valjalo je one sobe tijekom duga vremena držati zatvorene i nitko nije u njima stanovao. Isto tako bile su haljine jednoga vojnika omrljane krvlju mučeničkom, pa se na ni koji način nijesu dale očistiti, pače, kad je te haljine zamijenio s drugima, i na onim drugima opet se pojavile iste one mrlje od krvi. Taj čudnovati dogagjaj, kako tvrdi Tanner, bio je povodom, da se taj vojnik obratio na katoličku vjeru.[31]

Kad su pak bili preneseni ostatci blaženih mučenika u Alsó-Sebes u konvenat franjevački, stade ih okolišni puk štovati kao što se ostatci mučenički štuju, a njih same zazivati za zagovornike kod Boga.

No najviše iznenagjuje to, što se baš u to doba javlja u Alsó-Sebesu ogromni broj pokornika, koji traže sv. ispovijed, da uzmognu poslije posve promijeniti svoj život. Mnogi su od tih pokornika bili upitani za razlog, koji ih je ponukao da se ovako iznenada promijene, pa svi ne znajući jedan za drugoga odgovoriše, da im se prikazaše tri mučenika košička, koji ih ponukaše, da se zapute u Sebes, da se mole na njihovu grobu i da provode valjan život. I zaisto poslije mučeničke smrti trojice ovih mučenika znatno se i u velike pobudila u okolišnom narodu pobožnost i vjera. Ova i slična čudesa učiniše, te se glas o košičkim mučenicima dan na dan sve to više širio, a mnijenje, da su oni zaista pravi mučenici za vjeru katoličku, sve se više učvršćivalo. — Toga radi svaki dan se štovanje njihovih ostataka sve to više širilo. Dolazili bi vjernici iz bliza, iz daleka, sa svih strana na njihov grob i moljahu Gospoda za milosti po njihovu zagovoru. Isto tako tiskane su njima na čast pobožne molitve i slike, koje prikazivahu njihovo mučeništvo.

No ako je prestalo i javno hodočašćenje na grob bl. Marka Križevčanina i drugova mu, ipak je bilo uvijek štovatelja, koji su se u svojim molbama k njima utjecali. Tako je i grofica Forgách god. 1628. prigodom istraživanja o životu i smrti triju košičkih mučenika izjavila, da je i ona zagovorom blaženih mučenika ozdravila od teške bolesti trepeta srca, koja ju veoma uznemirivala. Kad god je pod sv. misom zazivala zagovor trojice košičkih mučenika i na prsima nosila jednu relikviju od kosti oca Pongrácza, uvijek joj je bilo lakše i ona se ćutjela okrijepljena. Izjavila je ista gospogja, da bilo u ma kojoj drugoj tjelesnoj potrebi, ili u duševnoj žalosti uvijek bi se zagovorom utjecala blaženim mučenicima i osjetila moć njihova zagovora.[32]

Pobožna pak neka gospogja, koja je u braku imala same djevojčice, puna vjere uteče se blaženim mučenicima i obreče im, ako njihovim zagovorom rodi mušku djecu, da će toj djeci dati njihova imena. I zbilja rodi redom tri sina i okrsti ih imenima Marko, Stjepan i Melkior.

Kad su godine 1784. otvorili grob, u kojem su bile sv. moći tamo od 1635., našao se u blizini i rukopis, u kojem je bila opisana muka blaženih mučenika, a pripovijedalo se i o raznim čudesnim dogagjajima, što su se na zagovor njihov dogodili. Taj se rukopis na žalost izgubio, no sačuvani su neki odlomci, koji se sadržavaju u jednom drugom rukopisu u arkivu stolne crkve ostrogonske. Taj je rukopis od 30. augusta 1784., a napisao ga Antonije Buzna, tada skrbnik samostana sv. Klare. Na str. 12. do 18. čitaju se u tom rukopisu ovi čudnovati dogagjaji, koji se dogodili po zagovoru blaženih mučenika.

God. 1634. 4. listopada vidje redovnica sv. Klare u Trnavi imenom Teogonija, probudivši se noću, kraj prozora svoje sobe kako stoji u najvećem sjaju na srijedi svećenik, a sa svake strane stoji mu po jedan Isusovac. U isto doba čula je neki čudnovati pijev. — Iste one noći redovnica Beatrica vidje kroz prozor od sakristije, kako gore ondje tri svijeće, gdje su bile pokopane kosti blaženih mučenika, ali za čas iščeznuše.

God. 1636. rodi se Sofija Partinger sa iskrivljenim nogama, što ju je priječilo te nije mogla ravno

hodati, nego je šepesala. Uza svu tu manu ipak bješe primljena megju redovnice sv. Klare, gdje je strpljivo podnosila teški taj križ. No s godinama bivalo je sve gore, te ona više nije mogla ni hodati; pače njezina bolest u nogama prisili ju, da trajno boravi u krevetu, gdje je patila teške boli. Tek što bijahu donesene u onaj samostan kosti trojice mučenika, sine u njezinu srcu nada, da bi ona s pomoću njihovom mogla ozdraviti. Pripomoću sestara i naslonjena o štap dovuče se sestra Sofija do mjesta, na kojem su bile svete moći. Tu stane zaufano moliti i obeća, ako ozdravi, da će svaki dan izmoliti neke molitve na čast blaženih mučenika. Iza kratke molitve oćuti, kao da se njezinim nogama vraća neka neobična snaga, pa se za to svakim danom vraćala na isto mjesto i ostavljala ga ćuteći se svakim danom bolje. Iza nekoliko dana osjeti se ona potpuno zdravom, pače iščeznula je i ona pogrješka u nogama, s kojom se bila rodila. Ovo potvrdiše prisegom sestra Ana Czópoi, predstojnica samostana i 12 drugih redovnica.[33]

God. 1653. imala je redovnica Terezija Bihary dvije teške rane na nogama. S pouzdanjem u zagovor blaženih mučenika odluči obaviti trodnevnu pobožnost na njihovu grobu moleći krunicu bl. dj. Marije i druge molitve. Istom što je dovršila svoju pobožnost, treći dan ozdravi posvema. U istrazi, koja se kasnije povela, ona je to sama pod prisegom potvrdila.[34]

Pelagiji pak Szentgálly, redovnici istoga samostana sv. Klare, stegnuše se od velike vlage obje ruke tako, te više nije mogla s njima obavljati svoje poslove. Nikakovi lijekovi ne mogahu joj vratiti pregjašnje snage. Puna žive vjere obrati se s vrućom molitvom u zagovor trojice bl. mučenika za svoje zdravlje. I nuto

kad je nekoliko puta bolesne svoje ruke natrla s malenim komadićem moći od kostiju blaženih mučenika, potpuno ozdravi. Ovo je na istrazi potvrdila s. Klara Szentkirály, koja je bila svjedok očevidac pomenutog čuda. To je bilo god. 1658.

Iste godine 1658. na čudesan je način ozdravila s. Praxeda, koja je bolovala na ulozima i kostobolji. Čim je ona došla k lijesu i dotaknula ga se, oćutjela se odmah oporavljenom i zdravom od žestokih boli. O tom ozdravljenju izvijestila je s. Virginija, koja je vodila s. Praksedu ka grobu, i bila sama prisutna kod toga ozdravljenja. — Sestra Doroteja imala je teške bolove u crijevima. I ona potrča puna pouzdanja i poljubi grob blaženih mučenika i ozdravi. Za s. Suzanu Keszy zna se, da je mnogo boli trpjela na jednoj ruci; i ona puna pouzdanja dotakne se samo groba blaženih mučenika i ozdravi.

Redovnice s. Jakoba i s. Viktorija išle su jednom zgodom kraj sakristije i vidjele su na onom mjestu, gdje je bio lijes sa moćima blaženih mučenika, veliko svjetlo, a zatim čule su i glas, kao da netko propovijeda. Domala čula se i strašna huka, kao od kakoga jakoga vjetra, a vrata se na lijesu iznenada otvoriše, premda su bila ključem zaključana, a ključ bio u č. sestre predstojnice; i do mala opet se vrata zatvoriše.

Jedne noći vidjelo se, kako iz onoga groba izilazi svijetla zraka i kako ta svijetla zraka ide prema sobi s. Leonore Appony. Svijetla zraka ušla je u sobu kroz zatvorena vrata i zaustavila se na prsima sestre Leonore, koja spavaše. Dvije druge redovnice s. Suzana Keszy i s. Beatrix Horwath potvrdiše, da su ovaj dogagjaj gledale više od četvrt ure.

Jednom uljezoše razbojnici u spomenutu crkvu sv. Klare s nakanom da je pokradu. Najednom začuju silnu lupu, što je dolazila od one strane, na kojoj su bila sahranjena tjelesa blaženih mučenika; prestrašeni od te lupe pobjegoše. To su oni kasnije sami na sudu izjavili. God. 1678. ozdravi s. Kolomba, koju je mučila teška bol u hrptenjači. Kad su je položili kod groba blaženih mučenika i molili za nju, ona ozdravi.

God. 1680. s Judita Magdalena nije mogla gotovo disati od velike prehlade. I ona zapali kod groba blaženih mučenika jednu samo svijeću i odmali ozdravi. Isto tako neka gospogja prikaza jednu svijeću i pomoli se na grobu blaženih mučenika, da bi njezina kći Barbara ozdravila od groznice — i to se doista dogodilo. God. 1690. s. Celestina nalazila se gotovo već u smrtnoj borbi, a zamolivši pomoć Božjih ugodnika — ozdravi. God. 1691. prikaza s. Kristina nekoliko svijeća, da ozdravi od bolesti grla i zbilja ozdravi.

God. 1692. ozdraviše opet dvije redovnice, s. Franciska i s. Kornelija od svojih bolesti, kad zapališe svijeće na grobu blaženih mučenika Napose je vrijedno istaknuti, što priznaše dvije redovnice s. Klara Szent-király i s. Justina Sáközy, koje svoju izjavu i prisegom potvrdiše. U noći poslije svetkovine „Pohoda bl. djevice Marije" (godina se ne spominje) iznenada izagje iz onoga mjesta, gdje su počivale moći blaženih mučenika tako jasno svjetlo, da su one redovnice probudivši se iz sna držale, da gori samostan. Od tog svjetla preplašila se i sva domaća perad. U isto vrijeme čulo se je iz svetog onog mjesta neko skladnoglasje, kao da sviraju orgulje i druga glazbala i kao da zvone zvona na „Gloria" (Slava).

Druge dvije redovnice s. Julija Bolija i s. Eusebija Kakonyi potvrdiše takogjer zakletvom, da su vidjele kod groba tri prekrasna mladića odjevena u crno odijelo, koji se megjusobno pouzdano razgovarahu. Što su govorili, nije se moglo razabrati. Dvojica od njih imala su na glavi birete (svećenička kapa) a treći je imao šešir.[35]

Sve ovo, što se dogodilo redovnicama sv. Klare, zapisano je u onom zapisniku, što se našao u samom lijesu onom prigodom, kad se je g. 1784. otvarao lijes.

Gotovo jedan čitavi vijek i pô iza pomenutih dogagjaja nemamo vijesti o daljnim dogagjajima sa groba blaženih mučenika. Kad se god. 1863. po nalogu sv. rimske Stolice povela istraga o životu i mučeničkoj smrti ovih triju ugodnika Božjih, izašli su opet na svjetlo mnogi čudnovati dogagjaji, koji su se dogodili na zagovor ovih blaženih mučenika.

Klara Reisch ispripovjedila je čudesno ozdravljenje svoje kćeri na zagovor trojice bl. mučenika. Njezina je naime kći bolovala od vodene bolesti u god. 1880. Liječio ju tijekom nekoliko tjedana dr. Dävan, koji joj je i propisao razne lijekove, a kad je vidio, da joj svi lijekovi ništa ne koriste, napustio je liječenje. Žalosna majka, ponukana od drugih gospogja, obrati se na časne redovnice u samostanu Uršulinaka s molbom, neka bi se one molile za njezinu kćer, da ju Gospodin ili ozdravi ili k sebi uzme. Redovnice joj odgovoriše, neka pošalje nešto kasnije glasnika, po kojem će joj poručiti, imade li nade o ozdravljenju ili nema. Za jedan sat kasnije poruciše joj zbilja redovnice, da joj kći ne će umrijeti.

Čim su redovnice počele moliti za bolesnu djevojku, stala se ova znojiti i znojila se do 10 sati u večer, dok nije izašla sva voda iz nje. Kad bi deset

sati u večer, bolesnica zatraži hrane, jer 14 dana nije ništa drugo uzimala nego čaj. Kad je došao liječnik i vidio što se dogodilo, reče, da se sada i sam nada, da će biti dobro, jer od tisuću slučajeva, da je ona jedina ostala. Ista je djevojka doživjela dobu od 30 godina. — Sličnih primjera dogodilo se u gradu više, te je ista Klara Reisch izjavila, „da narod više drži do tih triju svetaca, nego do liječnika."[36]

Ivan Thinag izjavio je, da je njegova kći Franciska imala dugo vremena grčeve, a liječio ju dr. Šmid. Kad svi lijekovi nijesu koristili, uteče se on i njegova supruga Ljudevita rogj. Szöss zagovoru triju košičkih mučenika. Njegova je supruga pošla glavom na njihov grob i molila se za svoju kćerku, ili da ozdravi, ili da joj Gospod pošalje smrt. Za nekoliko tjedana ozdravi bolesnica posve.

Č. m. Florijana Boehm, redovnica u samostanu Uršulinaka, izjavi god. 1863. na 28. svibnja ovo: „Sestra Ksaverija bacala je krv, a jedne noći uhvate je žestoki grčevi. Prizvani liječnici dr. Nadeniesk i kirurg Walk rekoše, da će za jednu uru umrijeti. „Ja sam joj bila bolničarka", izjavljuje dalje Boehm, „potrčah na grob k svetim onim tjelesima i pomolih se u kratko ali vruće i rekoh: „ako me uslišaste, dajte mi znak". U isti čas začuje u lijesu prasak; i to ju je odmah utješilo. „Kad se vratih k bolesnici, bilo joj je bolje. Poboljevala je još kojih pet do šest tjedana, ali nije umrla".[37] Ista ova s. Ksaverija prezimenom Grassing izjavila je o sebi samoj, da je prije nego li je imala položiti svečani zavjet, mnogo trpjela od groznice i bacanja krvi. Dr. Kadeczky, koji ju je liječio, očitova, da je neizlječiva. Dakako, da joj je glavarica samostana na tu izjavu liječnikovu saopćiti morala, da ovako bolesna ne

može položiti zavjeta. Ona želeći svakako položiti svečane zavjete, pa makar odmah iza toga kao zaručnica Kristova morala umrijeti, obrati se u zagovor blaženih mučenika i moljaše ih danju i noću za pomoć.

Doslovno pripovijeda ovako: „Ja nijesam mogla moliti: „Gospodine neka bude volja tvoja", nego sam molila: „Vi mi morate sada pomoći, da položim zavjete, a poslije činite, štogod hoćete". Još isti tjedan bude mi bolje i ozdravih. Iza dva mjeseca sazvano je vijeće, koje je imalo odlučiti, hoće li joj se dopustiti položiti zavjete. To vijeće videći, da je ona zdrava, zbilja to i dopusti. Godinu dana iza toga opet oboli na smrt, ali molitve redovnicâ na grobu blaženih mučenika isprosiše joj opet zdravlje.[38]

Godine 1852. bila je s. Ksaverija takogjer jako bolesna. Liječnici izjaviše, da imade raka u želucu. No ona bi izliječena bez ikakovih lijekova, već jedino zagovorom blaženih mučenika. Četvorica liječnika: Kadeczky, Huberth, Nadeniesk i Walk izjaviše, da nije ozdravila njihovom pomoći, nego da ju viša neka sila podržaje.[39]

God. 1858. udarila je redovnicu s. Rozaliju kap. Dulje vremena bijaše više mrtva, nego živa. Napokon se pridigne, da je mogla hodati, ali samo na šljakama. Jednoga dana dade se odvesti na grob blaženih mučenika i baci se puna pouzdanja na tle i moljaše ondje dugo vremena. Kad se trebalo podići, redovnica, koja ju je dopratila, pružala joj šljake, — ali ona ih više nije trebala, nego se podigla sama i pošla u svoju sobu. Četiri još godine do svoje smrti išla je ona bez šljaka.[40]

Sličnih čudesnih ozdravljenja i drugih slučajeva iskazale su redovnice Uršulinke jošte mnogo; ali da ova knjižica ne bude odviše duga, ne ću ih sve poje-

dine navoditi, jer mislim, da je dovoljno, što sam dosada ispripovjedio.

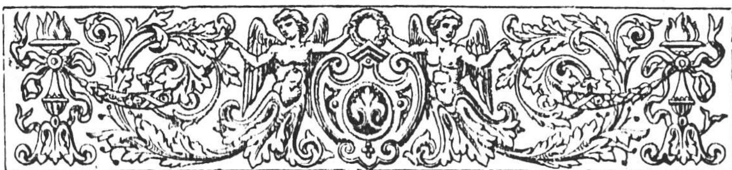
Zanimljiv je još slučaj, što ga pripovijeda sam liječnik dr. Nadeniesk o teškoj bolesti svoga sina, za koju je i on držao, da je neizlječiva. — „Momu sinu Adalbertu bilo je god. 1859. 11 godina. Prehladivši se negdje poslije Uskrsa — dobio je upalu mozgovnih opna. Ja sâm kao liječnik, a i drugovi moji, koji nepozvani dogjoše, ustanovismo, da je bolest veoma opasna. Ako je moj sin i propisane lijekove uzimao, bolest je već prvi dan tako krenula na zlo, da sam se pobrinuo, da primi sakramente umirućih. Do sedmoga dana bolest je svakim danom bila teža, sedmoga pako dana nastupi kriza i bolesniku bude nešto bolje. Ja sam doduše osvjedočen, da su mu upotrebljeni lijekovi pomogli, no ipak mogu reći, da je stanje bolesnikovo bilo veoma pogibeljno, tako te mi je liječnik dr. Hubert rekao: „Prijatelju, ti ćeš po svoj prilici izgubiti sina“ Moja je supruga, kako kasnije doznah, poručila u samostan Uršulinaka, gdje je bio grob blaženih mučenika, i zamolila, da se ondje moli za bolesnog mi sina. Sedmi dan svi znaci, koji pokazivahu smrtnu pogibao, iščeznuše, te se moglo skoro ozdravljenje očekivati. Majka se zavjetovala, da će sina, ako ozdravi, odvesti na proštenište Marije-Zellske, pa pošto je ona bila spriječena, ja sâm ispunih taj zavjet.“[41]

Svakako je veoma važno, što je više redovnica izjavilo, da su na svoje molbe i prošnje dobivale odgovor, te su često čule buku u lijesu, u kojem su pohranjene moći blaženih mučenika. Sve ovo više ili manje čudesno objavljivanje blaženih ovih mučenika, potvrgjeno prisegom od ljudi poštenih svakoga staleža, pokazuje, da Gospodin nije dopustio, da se na muče-

nike njegove zaboravi, nego je često i većim čudesnim znacima čuvao uspomenu na njih, dok ih eto nije sv. Crkva u svoj njihovoj slavi narodima pokazala i na javno štovanje postavila.

Poglavlje IV.

Kako se postupalo, da se proglase blaženima Marko Križevčanin i drugovi.

Kako smo razabrali iz doslije opisanoga, blaženi Marko Križevčanin i blažena njegova dva druga podnesoše mučeničku smrt samo za to, što su odlučno ispovijedali sv. vjeru rimo-katoličku. Od dana njihove smrti (7. rujna 1619.), pa do dana današnjega katolici su ih uvijek držali za mučenike, štovali su njihove svete moći i slike, molili im se i zazivali su takogjer u mnogim slučajevima uspješno i njihovu zaštitu. Dakako, da ovakovo javno ispovijedanje svete vjere Kristove nije ostalo nepoznato, već se stale odmah pisati knjige i knjižice o njihovu mučeništvu, slale se molbe na sv. rimsku Stolicu, neka se započne istraživanje i povede rasprava, da se mučenici svečano proglase blaženima.

Prvi, koji je službeno počeo istraživati kao mučeništvo sámo tako i posebno štovanje, što ga vjernici blaženim mučenicima iskazivahu, bio je nadbiskup ostrogonski kardinal Petar Pázmány. On odredi Mgr. Mirka Lósy-ja, izabranoga biskupa varadinskoga, a

svoga generalnoga vikara, da točno istraži cijelu stvar. Spomenuti Lósy zaprisegao je četvoricu svjedoka i to sakristana Eperjessy-a, Sofiju Gadóczy, groficu Katarinu Pálffy i Jelisavu, kćer spomenute Sofije Gadóczy. Ispitavši ove u sve potankosti, završio je biskup Lósy ovaj prvi postupak na 12. rujna 1628.

Iz ovoga prvoga postupka jasno je izilazilo, da su blaženi Marko Križevčanin i drugovi ubijeni jedino za to, što ispovijedahu katoličku vjeru, a to je bilo sveopće mnijenje čitave Ugarske, pače ni sami začetnici toga ubivstva nijesu nijedan drugi razlog iznosili.[42]

Nadbiskup Pázmány poslao je spise ove istrage u Rim i popratio ih krasnim pismom na tadanjega sv. Oca papu Urbana VIII.

U svom listu ispripovjedivši u kratko povjest moli on sv. Oca, neka bi dozvolio, da se svete moći onih časnih muževa slobodno javno časte, i da mu dopusti, da on slobodno prenese kosti blaženih mučenika u svoju stolnu crkvu ostrogonsku. Pismo bilo je poslano iz Požuna na 23. rujna 1628. Dva dana kasnije t. j. 25. rujna 1628. poslaše ugarski i hrvatski velikaši sakupljeni u Beču takogjer pismo na sv. Stolicu. U tom pismu naročito spominju, da je blaženi Marko Križevčanin Hrvat, te da je on sa svoja dva druga podnio mučeničku smrt za vjeru katoličku, te da je svjedočanstvo nadbiskupa ostrogonskoga i kaločkoga kao i drugih crkvenih dostojanstvenika vjeredostojno. Potpisani su na ovom pismu Nikola Esterházy kao palatin ugarski. Za tim ban hrvatski Sigismund Erdődi, grof Kristofor Bánffy, grof Nikola Frankopan, Nikola Forgách de Ghimes, Ivan Pálffy ab Erdőd, Daniel Esterházy de Galántha i Stjepan Patačić.[43]

No ova obadva pisma ne postigoše za onda naumljene svrhe. Sv. rimska Stolica postupa veoma oprezno i polagano u ovakim stvarima. God. 1661. za počela se druga istraga, ovaj put u Trnavi, a naredio ju je nadbiskup, primas Gjuro Lippay, nasljednik Pázmányev. Predsjednik toj novoj komisiji, koja je imala ispitati glasove o mučeništvu i čudesa, što su se dogodila na grobu blaženih mučenika, bio je Mgr. Franjo Leonard Szegedy, izabrani biskup erdeljski i generalni vikar ostrogonski. On je ispitao pod prisegom 13 redovnica reda sv. Klare, koje očito i jasno ispovjediše ono, što smo iznijeli u poglavlju III. No to je sve bilo kano priprava za onu istragu, koju će u ime sv. Stolice voditi posebno povjerenstvo. Iza te istrage tijekom čitavog 18. stoljeća nije se u toj stvari ništa učinilo, osim što je izašlo nekoliko djela, koja su opisivala žalosni onaj dogagjaj u Košicama.

U polovici prošloga stoljeća sakupi otac Josip Boero D. I. sve te podatke o trim mučenicima i zamoli sv. Stolicu, neka izvoli odrediti, da se povede tako zvana apostolska ili papinska istraga u tu svrhu, da se trojica košičkih mučenika proglase blaženima. Njegovu molbu podupro je tadanji primas Ugarske, nadbiskup ostrogonski, kardinal sv. rimske crkve Ivan Scitowszky.

Na 19. rujna 1859. sakupio se po nalogu sv. Oca pape Pija IX. sv. Zbor za obrede u odregjenoj dvorani u Vatikanu u Rimu i glava toga svetoga Zbora kardinal Konstantino Patrizi stavio je prvo pitanje: „da li bi se imalo sastaviti povjerenstvo“, koje će naime u ime sv. Stolice voditi istragu u ovom pitanju? Pošto su kardinali, članovi svetoga Zbora za obrede, odgovorili sa da, ili jesno, to je već na 22. rujna sv. otac Pio IX. sam označio komisiju za ovo pitanje. I od

toga dana smjelo se ovu trojicu službenika Božjih nazivati: časni (venerabilis). — Sad je tek nastupilo vrijeme, da se započne apostolska istraga o mučeništvu, o njegovim uzrocima, o znakovima ili čudesima. To sve imao je po nalogu sv. Stolice obaviti kardinal nadbiskup Scitowszky, kome je dne 3. listopada 1862. poslana pismena uputa.

Prema tim uputama odabere si kardinal četiri kanonika svoje stolne crkve, koji će u ovoj parnici biti suci. Izabrani kanonici bijahu: Josip Durguth, kućni prelat sv. Oca, dr. teologije i filozofije; Josip Szabó, kućni prelat i dr. teologije; Karlo Bubla, komornik sv. Oca, licencijat teologije i Ivan Zalka, sadanji biskup varadinski, prof. teologije i rektor sjemeništa. Osim ovih izabrani su još svi nužni članovi, što ih crkveni zakon propisuje za provedbu ovoga važnoga pitanja. Komisija je sačinjavala devet duhovnih članova. Budući je prošao toliki niz godina od smrti blaženih mučenika, pak više nije bilo na životu svjedoka očevidaca, trebalo je sastaviti odbor, koji imade istražiti sve, štogod se o ovoj stvari pismeno sačuvalo.

Taj odbor sastavljen od šest lica prihvatio se posla s takom marljivosti, da se može mirne duše reći, da je sakupio sve, štogod je gdje zabilježeno o našim mučenicima. Sakupljeno je djela starijih i novijih, rukopisa, raznih bilježaka iz knjižnica, iz arkiva, tako te se u samim originalnim aktima parnice spominje kronološkim redom 106 raznih pomagala, što se odnose na ovo pitanje.[44]

Osim toga odregjeno je bilo, da se preslušaju sve redovnice Uršulinke u Trnavi, jer su k njima, kako nam je poznato, bile prenesene svete moći blaženih mučenika iz samostana sv. Klare. Neke ispovjediše, da su

ozdravile na zagovor mučenika i zaželiše na istrazi to posvjedočiti, da bude svjedočanstvo službeno. Još su preslušane dvije gospogje i dva liječnika.

Kad se ovako prikupila potrebna gragja, sakupila se na 11. ožujka 1863. sva odregjena komisija u nadbiskupskoj palači, gdje je sam kardinal Scitowszky služio sv. misu i zazvao Duha Svetoga. Od sada se stalo sve točno istraživati i držalo se u svem trideset i devet sjednica. Zadnja sjednica bila je na 15. rujna 1864.

Dvije sjednice i to: 36. i 37. obdržavale se u samoj Trnavi u samostanu redovnica sv. Uršule. Tu su se nalazili osim kardinala - nadbiskupa, dva kanonika Durguth i Zalka, kao opunovlašteni suci, Petar Katala, kao zamjenik promotora i Antonij Szántófy, kao zamjenik postulatora, Aleksander Belloni i Julije Meszlényi kao biljежnici. Liječnici bijahu prisutni ovi: dr. Ljudevit Arany, sveuč. profesor anatomije u Budimpešti: dr. Dominik Nadeniesk, konsistorijalni liječnik u Trnavi; dr. Stjepan Massay, kirurg i konsist. liječnik iz Požuna.

Liječnici budu zaprisegnuti, a isto tako redovnica Marija Lujza Müllebner, sakristanka u samostanu redovnicâ sv. Uršule, koja prisegom posvjedoči, da su zbilja u onom lijesu od kositra, koji se nalazi u koru, gdje redovnice primaju sv. pričest pokraj sakristije, sahranjene kosti blaženih mučenika košičkih. Nad lijesom je bila obješena slika Majke Božje, a njoj s lijeva slika trojice mučenika.

Kad su otvorili lijes, izvadiše najprije tri glave, koje su počivale na crvenoj svili, a pod njima su bile ostale kosti megjusobno pomiješane, položene na tamnom platnu. Liječnici ih izvadiše i stadoše ih slagati, u koliko to po svom znanju mogoše. Za taj posao trebalo je čitavi dan do kasno u večer. Tek drugi dan mogli su liječnici izjaviti resultate svojeg znanstvenog istraživanja. Najprije dakako izjaviše, da su one kosti zbilja sve od ljudskih tjelesa, a onda izjaviše, koliko je moglo biti godinâ pojedincima. Tako bi po njihovu računu o. Pongráczu bilo 40 godina, kad je bio mučen; o. Grodeczu 35, a Marku Križevčaninu 39 godina

Liječnici izjaviše takogjer, da je Marku Križevčaninu i o. Stjepanu Grodeczu bila odrubljena glava, dok je o. Pongrácz ostao onesviješten od dvaju udaraca po glavi sjekirom. Prema tomu složiše oni kosti pojedinih mučenika napose, zamotavši ih u bijelo platno i označivši brojevima, čije su koje. Blaženi Marko Križevčanin dobio je broj 2., bl. Pongrácz broj 1., a bl. Grodecz broj 3. Sve te moći budu opet natrag postavljene u isti kositreni lijes, koji zapečaćen nadbiskupovim pečatom postavljen je na isto mjesto, gdje je i prije stajao. Isto tako stavljeni su i ključevi pod pečat i predani glavarici samostana, da ih čuva. Jasno se takogjer razabiralo, kako su pojedini komadi tijela bili paljeni vatrom, što liječnici stručno potvrdiše.[45]

Kad se ovako sve ispitalo, poslani su svi spisi nunciju apostolske Stolice u Beč, koji ih je otposlao u Rim, gdje je dekretom od 9. siječnja 1868. ovako provedena istraga odobrena. Blage uspomene papa Leon XIII. dao je dozvolu kardinalima, da nastave i kraju privedu započeto djelo u svrhu, da se časni Marko Križevčanin i drugovi proglase blaženima. Na samo Bogojavljenje godine 1904. saslušavši čitavi tečaj stvari dao je novi papa Pijo X. dozvolu, da se pitanje ovo nastavi (ut procedi possit ad ulteriora in casu et ad effectum de quo agitur). Dne 26. siječnja iste godine bila je druga sjednica, u kojoj su tajno glasovali svi kardinali i crkveni dostojanstvenici što spadaju na sv.

Zbor za obrede, da se časni Marko Križevčanin i drugovi mu mogu sigurno proglasiti blaženima.

Na 21. veljače iste godine u takozvanoj konzistorijalnoj dvorani u Vatikanu u nazočnosti sv. oca pape Pija X. te mnogih crkvenih i svjetovnih dostojanstvenika pročitao je tajnik sv. Zbora za obrede, nadbiskup Panici, odluku istoga sv. Zbora, kojom se odregjuje, da se časni sluge Božji Hrvat Marko Križevčanin, kanonik ostrogonski i njegova dva druga o. Stjepan Pongracz i o. Melkior Grodecz mogu sigurno proglasiti blaženim. Pošto je ovako čitava ova parnica završena, to će se svečano proglašenje na radost čitavome hrvatskome narodu obaviti u mjesecu siječnju g. 1905.

* * *

Svakako je potrebno spomenuti koju i o slikama, koje prikazuju blaženoga Marka Križevčanina i drugove. Odmah poslije njihove slavne smrti stali su ih pobožni vjernici na razne načine slikovno prikazivati, da se sačuva živa i svježa uspomena na njihovu mučeničku smrt. Sve te slike načinjene su u XVII. i XVIII. stoljeću. Istina je, na tim slikama nema ništa umjetničkoga, slike su jednostavne, ali ipak i iz one jednostavnosti razabiraš važnost i znamenitost čina, koji prikazuju. Od raznih slika bit će jamačno najvažnija ona, koja se čuvala dugo i dugo godina u samostanu sv. Klare, a poslije je prenesena u samostan redovnica sv. Uršule u Trnavi, gdje se još i danas čuva na sredini hodnika u drugome spratu.

Blaženi mučenici prikazani su na toj slici u naravnoj veličini i sva trojica stojeći. U sredini stoji bl. Marko Križevčanin obučen u odijelo svjetskoga svećenika, a sa strane stoje dva njegova druga obučena u haljine kako nose Isusovci, preko koje je prebačen dugi haljetak. Sva trojica drže u desnoj ruci palmu u znak pobjede. Blaženi Marko Križevčanin podigao je lijevu ruku gotovo do prsiju onoga, koji mu stoji s lijeve strane, za kog se po punoj bradi i izrazu lica može zaključiti, da je stariji, jamačno blaženi Stjepan Pongracz. Čini se, kao da bl. Marko hoće tim pokazati u njem svoga bodritelja, svoju potporu u borbi za mučenički vijenac.

Nad glavama blaženih mučenika naslikana su tri angjela, od kojih svaki drži u jednoj ruci krunu, da ovjenča glavu mučenika, a u drugoj ruci po jedno mučilo, kojim su bili mučeni.

O. Angelini drži, da je ova slika bila prva, po kojoj su izragjene sve druge manje, te da je jamačno naslikana ne dugo iza njihove smrti i jamačno prije, nego li je izašao dekret Urbana VIII. (1628). Tu svoju tvrdnju temelji na tom, što na toj slici imadu još i svaki pojedini nad glavom aureolu (vijenac slave), što se poslije dekreta Urbana VIII. nikako ne bi smjelo načiniti. Napis ispod slike glasi:

Marcus Crisinus canonic. Strigoni. Archidiac. Comarom. cum patribus Stephano Pongracz et Melchiore Grodetio S. I. Ex odio fidei torti et Necati VII. septembris MDCXIX. Quorum corpora Tyrnaviae apud Sanctimoniales D. Clarae cum Veneratione asservantur.

God. 1727. kanonik ostrogonski i arhidjakon komoranski grof Pavao Forgách, ponukan posebnim poštovanjem, što ga imala čitava njegova obitelj spram ovih blaženih mučenika, a napose, što ga on ćutio za bl. Marka Križevčanina svoga predšasnika u časti, dao

je naslikati sliku, koja prikazuje mučeništvo bl. Marka Križevčanina, na kojoj je takogjer prikazan prijenos njegovih kostiju u samostan sv. Klare, kamo ih je dala prenesti grofica Forgách, rogjena Palffy. Kako nam je već poznato, iz iste ove obitelji Forgách, bila je u vrijeme prijenosa kostiju predstojnica samostana sv. Klare Marija Uršula Angjela Forgách, koja je sastavila i molitvu na čast ovoj trojici časnih službenika Gospodnjih. Ta molitva glasi na hrvatskom jeziku:

„O slavna trojico svetih, pozdravljam Vas u presvetom Srcu Isusovu. Spomenite se muka, što ih podnesoste Boga radi. Vi ste one tri luči, koje bez prestanka sjaju pred licem Božjim rasvjetljujući srce ljudsko u raznim nevoljama i bijedama. Vam preporučam svoje roditelje, rogjake i dobročinitelje. Prikažite Bogu zasluge vaše za nas, da nas oslobodi od svake nesreće, od ozloglasivanja i bolesti. Posredujte za nas i za bijedne duše umrlih, napose za one, za koje nitko ne moli. Amen!"

Osim spomenutih slika, imade još više drugih, koje prikazuju bl. Marka na razne načine. Slika, što ju donosimo na početku ovoga životopisa, nalazi se u Rimu u našem hrvatskom zavodu sv. Jeronima, a čini se po sličnosti, da je od istoga slikara kao i ona, što se čuva u zagrebačkom arkeologičkom muzeju, što ju je donijela i naša „Danica". Slika je, kako se vidi, novija (valjda iz druge pole prošloga stoljeća), a prikazuje bl. Marka u naponu muževne snage, obučena u kanonički crveni mocet s utisnutim mačem u srce. Pod slikom je latinski napis: Marcus Crisinus in Ungaria occisus in odium fidei catholicae. (Marko Križevčanin ubijen u Ugarskoj od mržnje na vjeru katoličku).

Zaglavak.

Iz života i iz slavne mučeničke smrti blaženoga Marka Križevčanina jasno se razabira, što i koliko je držao bl. Marko do svete svoje vjere rimo-katoličke. S najvećim udivljenjem gledamo, kako on visoki crkveni dostojanstvenik, komu se nugjaju časti i zemaljska dobra, samo da se odreče svete vjere — sva ta zemaljska dobra odbacuje i prezire, jer mu je vjera njegova najveća svetinja. Rumenimo čitajući poruge i navale, kojima ga objegjuju neprijatelji njegovi, dok on postojan i nepokolebiv ne odstupa od svetinje otaca svojih, pače on ih sve kao pravi vojnik Kristov podnosi krotko i strpljivo. Srce nam plače sa strašnih i groznih muka, koje je samo izmisliti moglo opako i pokvareno ljudsko srce, a što ih sve junački i odvažno trpi naš zemljak, radije, nego da se iznevjeri Gospodu Bogu svojemu. A kad se te sve strašne muke završe tad radosni hvalimo Gospodu, što je dao milosti slugu svome blaženome Marku, zemljaku našemu, da za Njega podnese mučeničku smrt i steče mučeničku lovoriku. I gledajući malo dublje u povijest naroda hrvatskoga, dolazimo do toga, da se u blaženom Marku jasno odsijeva čitavo onodobno vjersko mišljenje

i oduševljenje hrvatskoga naroda. Dà, visoko su cijenili i poštivali djedovi naši baš u ono doba svetu vjeru svoju. U svakoj prigodi privatno i javno oni svoju vjeru s ponosom ističu.

Nema gotovo sabora hrvatskoga u XVI. i XVII. vijeku, na kojem ne bi oci naši izjavili na prvom mjestu, da im je vjera katolička najveća svetinja, te da ne će nikako dopustiti, da se u starodrevno kraljevstvo hrvatsko uvuče sjeme raskolničko (pod tim misle sektu protestantsku). Pače svojim poslanicima, što ih šalju na zajedničke sabore u Ugarsku, uvijek prvu uputu daju, da svečano izjave, da od sv. vjere katoličke ni pod koju cijenu ne odstupaju i da druge vjere osim katoličke u kraljevstvu svom ne poznaju. „Vjera je, kako lijepo veli naš hrvatski povjesničar, »ukrasa povijesti hrvatske ovoga vijeka«. Pak baš to oduševljenje za sv. vjeru, a po njoj i za domovinu, spasilo je hrvatski narod, da nije potpao pod turski jaram.

Blaženi naš Marko, onodobni mučenik, sjaje nam kao najljepša i najsjajnija zvijezda, kao prekrasan primjer kako treba ljubiti, cijeniti i štovati vjeru svoju, kako treba u njoj gledati najveću svetinju svoju.

Čvrstu vjeru treba da napose sačuva u ovo doba hrvatski naš narod, kad se danas sa svih strana po našoj domovini radi, da se hrvatskome narodu iz srca iščupa ta najveća svetinja njegova. Zaboravlja se, da hrvatski narod jedino u vjeri može crpati i nalaziti utjehe u teškim nevoljama i patnjama svojim, da je vjera čuvala i čuva narod hrvatski, da ne podlegne i ne zdvoji u raznim bijedama, što ga odasvud tište. Evo nam sjajnoga primjera, evo nam zemljaka bl. Marka, koga nam Gospod stavlja za primjer baš u dane ove, gdje su neprijatelji vjere najžešće na nju udarati stali. Molimo se blaženomu Marku, da nas

on pomogne svojim zagovorom kod Gospoda, da protivnici sv. vjere naše zlim namjerama ne uspiju. Molimo se njemu, da on moli u Gospoda za Hrvatsku domovinu našu i za cijeli naš narod, da po zagovoru njegovu Gospod pogleda na silne i velike potrebe naše te da nas u njima pomogne. Napokon neka nam blaženi Marko Križevčanin svojim zagovorom isprosi, da poslije ovoga bijednoga i nevaljaloga života postignemo vječni cilj i svrhu svoju.

Bilješke.

[1] Prije nego li se upoznamo pobliže sa životom blaženoga mučenika Marka, kanonika ostrogonskoga, treba svakako ogledati pitanje: dali je Marko zbilja Hrvat i dali je rogjen u Križevcima? Na ovo se pitanje ne bismo osvrtali, da se nije već u drugoj poli prošloga stoljeća našlo ljudi, koji zanijekaše časnome Marku Hrvatsku kao domovinu, te ga proglasiše Madžarom i dadoše mu madžarsko ime „Körösy". (Vidi »Kat. List« od 1859. str. 401.) Ovo mnijenje s hrvatske strane slabo suzbijano čini se, da se u Ugarskoj uvriježilo, te se u najnovije doba općenito piše i govori o trojici novih ugarskih blaženika i »o trim novim madžarskim svecima" i tome slično. Da pak stvar još očitije prikažu, promijeniše u Ugarskoj ime »Crisinus« u Körösy i tako po njihovu blaženi Marko postade pravim pravcatim Madžarom.

[2] Acta processus orig. pars. I. Elenchus testium pag. 8.

[3] Ibid. o. c. pag. 11.

[4] Ibid. o. c. pag. 18.

[5] Ibid. o. c. pag. 13.

[6] Ibid. o. c. pag. 15.

[7] Isti taj svjedok spominje, da je po svoj prilici bl. Marko od savremenih Ugra nazvan Körösy. Za sam grad Križevce spominje Knauz, da je to kraljevski grad položen na podnožju gora (Kalnik), a da se grad dijeli na dva dijela u gornji i donji. Spominje dalje, da se ugarski nazivlje Körös, latinski Crisium, a njemački Kroutz (Kreutz). Veli, da je taj grad bio jamačno do 1792. još obzidan zidovima, a u ono vrijeme, dok se rodio bl. Marko, da je grad Križevci bio znamenita tvrgjava proti navali Turaka.

[8] Acta processus orig. pars. I. Elench. test pag. 17.

[9] (Genere Croata). Acta process. pars. IX. Acta et Documenta pag. 307.

[10] „Ego Marcus Stephanus Crisinus Croata, Dioecesis Zagrabiensis, legi hanc bullam constitutionum Collegii Germanici editam anno 1584. a SS. D. N. Gregorio XIII. felicis recordationis etc."

[11] »Ego Marcus Stephanus Crisinus, Dioecesis Zagrabiensis intellecto etc."

[12] Po knjizi »Vultus purpurata athletarum Cassoviensium«, djelo izašlo u Trnavi 1730., imao se bl. Marko roditi g. 1580. jer se iz nje razabira, da je bio ubijen za Krista, kad mu je bilo trideset i devet godina, a to se zgodilo upravo god. 1619. Iz istoga se djela vidi, da je on bio najstariji od trojice mučenika, što pokaza poslije i fiziološko istraživanje kostiju, koje se obavilo god. 1864. Po sudu liječnika karakter fiziologijski kostiju Markovih pokazivao je već odmaklu dob čovječju. No O. Angelini S. I. u svojoj knjizi »I venerabili servi di Dio canonico Marco Stefano Crisino etc«. Roma 1900. p. 22. drži, da je Marko Križevčanin bio znatno mlagji i pozivlje se na stalne dokumente, koji se tijekom vremena pronašli.

Tako u katalog zavoda rimskoga germansko-ugarskoga od njegova osnutka pak do dana današnjega bilježe za svakoga pitomca dan, u koji je u zavod došao, i opet dan, kad je pitomac iz zavoda izašao.

Pod brojem 1217. u katalogu toga zavoda od god. 1611. zabilježeno je, da je Marko Križevčanin ušao u zavod germ.-ugarski dne 1. novembra 1611. godine, a nastupio je tada 28 godinu. Prema tome, zaključuje O. Angelini, imao se on roditi u septembru ili u oktobru god. 1588; a po tom bi njemu godine 1619., kad je podnio mučeničku smrt, bila tek 31 godina života S tim se posve slažu i neke potankosti iz njegova života, iza kako se je povratio u domovinu god. 1615.

[13] U Beču je izašla god. 1678. knjižica pod imenom „Saeculum Marianum" (Vijek Marijin). U toj se knjižici spominje, da je Marko Križevčanin bio zapisan u Beču u Kongregaciju Marijinu 7. februara 1593. Po spomenutoj knjižici »Vultus« etc imao bi Marko tada 13 god.; no po Angeliniju bilo bi mu istom 5 god. Angelini rješava ovu poteškoću: »Probabilmente qualque scambio deve esserci incorso«.

[14] Angeli o. c p. 23.

[15] U Albumu »Almae matris Graecensis čita se: „Crisinus (in convictu Ferdinandeo alumnus) Physicus inscriptus est.«

[16] »Undeni Graecienses Academici suo sanguine purpurati.« Graecii 1727.

[17] Néméthy: „Memoriae basil. strigon" p. 150. veli: „Curam animarum gessit Crisii".

[18] Néméthy o. c,

[19] Néméthy. o. c.

[20] Acta processus orig. pag. 277.

* Betlen je kušao na sve moguće načine predobiti Dóczyja, da ostavi kralja i vjeru katoličku, ali vjeran crkvi katoličkoj i svome kralju nije htjeo Dóczy na lijepa obećanja pristati. Oko-

vanoga u lance posla ga Betlen 18. septembra svome pristaši Baltazaru Kémény-u, a ovaj ga baci u tamnicu u Saros-Pataku, gdje je izmučen gladom, boléšću, žalošću i drugim mukama u veljači god. 1620 umro.

[22] Od 23 tisuće stanovnika bilo je 20 tisuća protestanata.

[23] Acta processus orig. pag. 286.

[24] Acta processus l. c.

[25] Acta processus pag. 176. i 182.

[26] Acta procesus pag. 300.

[27] Acta et documenta 294.

[28] Acta et Documenta 319.

[29] Angelini II. izd. str.. oo 149.

[30] Acta processus: De signis seu miraculis pag. 437.

[31] Ibid. o. c.

[32] Acta processus: De signis seu miraculis p. 439.

[33] Acta processus orig: De signis et miraculis p. 441.

[34] Ibid.

[35] Acta processus orig. de signis et mirac. pag. 445 et seq.

[36] De signis et mirac. Acta process. pag. 259.

[37] Acta processus: De signis et miraculis pag. 255.

[38] Acta processus pag. 258. De signis et miraculis ven. SS. Dei.

[39] Ibid. l. c.

[40] Ibid. l. c.

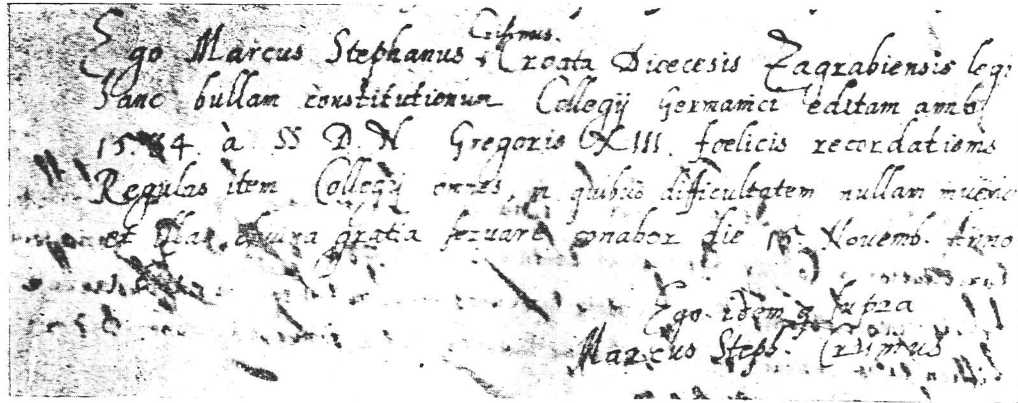
[41] Acta processus: De signis et miraculis: pag. 268.

[42] Acta process. pag. 299.

[43] Acta processus l. c. et seq.

[44] U odboru, koji je tako marljivo sakupio svu gotovo gragju za parnicu, bili su ovi: Stjepan Koperniczky, kanonik; Josip de Homolhy, kanonik; Ljudevit Lassú, profesor; Teodor Ordódy, kanonik; Francisko Ocsoviszky, knjižničar, i Ferdinand Knauz, potknjižničar.

[45] Vrijedno je ovdje spomenuti i to, da se učeni Isusovac o. Angelini, koji je pred četiri godine napisao životopise ovih triju mučenika (Venerabili servi di Dio canonico Marco Stefano Crisino pp. Stefano Pongrácz e Melchior Grodecz d. c. d. g. uccisi per la santa fede in Cassovia di Ungheria al 7. septembre 1619. Roma 1900. str. 118.), ne slaže u brojevima godina s mnijenjem liječnika. Po njegovu istraživanju historijskih spomenika, blaženi Marko imao je tek 31 godinu, o. Pongrácz 36 ili 37, a o. Grodecz 35 godina. Prema tome drži on, da će i kosti pod brojem 3 u lijesu biti ne Grodečeve, nego Marka Križevčanina. Svoje mnijenje temelji na katalozima zavoda germansko-ugarskoga u Rimu, kako već spomenusmo u 12. bilješci.

Ego Marcus Stephanus Crisinus Croata Dioecesis Zagrabiensis legi
hanc bullam constitutionum Collegii Germanici editam anno
1584 à SS D. N. Gregorio XIII. foelicis recordationis
Regulas item Collegii omnes, in quibus difficultatem nullam invenio
[illegible] gratia servare conabor die [illegible] Novemb. Anno
[illegible]
Ego idem q supra
Marcus Steph. Crisinus

Autograf bl. MARKA KRIŽEVČANINA u katalogu pitomaca kolegija Germanika i Hungarika u Rimu iz god. 1611.

Ego Marcus Stephanus Crisinus Dioecesis Zagrabiensis, intellecto huius Sancti
Collegii instituto, eius me legibus et constitutionibus libenter submitto, ac Summi
Pontificis in literis Apostolicis expressa secuturum coram Deo et vobis promitto
ac iuro me velle statum Ecclesiasticum amplecti et ad omnes sacros etiam presbyte-
ratus ordines cum visum fuerit Superioribus promoveri, cumque iidem mandave-
rint in patriam statim reversurum, iuris civilis aut Medicinae studia non pro-
secuturum, aliam rationem vitae Aulicae praefecturae non sectaturum; sed continuo ubi e
Collegio dimissus fuero, in Hungariam ad iuvandas animas me remigraturum etiam
ante constitutum studiis ordinarium terminum, si ita animarum saluti conducere aut
pro Collegii commodo Superioribus videbitur expedire. Collegii vero instituta se-
cundum Superiorum interpretationem observaturum me a communi omnium alumnorum
[illegible] ratione dissessurum. Romae feria 3 Pentecostes Anno 1612 Iulii 11
Idem q supra Marcus Stephanus Crisinus

Vlastitom rukom pisana zakletva bl. MARKA KRIŽEVČANINA, koja se nalazi u arkivu kolegija Germanika i Hungarika u Rimu iz god. 1612.